

JAKIE WYNAGRODZENIE MOŻNA WZIĄĆ, ŻEBY NIE PODPAŚĆ

Komisja CCBE ds. Modelowych Zasad Etyki, której przewodniczy radca prawny Jędrzej Klatka, pracuje nad modelową zasadą regulującą wynagrodzenia prawników.

Na posiedzeniu Komisji w dniu 1 lipca 2017 r. wprowadzono poprawki do projektu § 3 Modelowej zasady wynagradzania prawników, nadając mu następujące brzmienie:

Prawnik powinien zawierać z klientem tylko takie umowy dotyczące jego wynagrodzenia, które są zgodne z obowiązującym prawem i które w ocenie prawnika zaspakajają potrzeby klienta i służą jego interesom.

Z projektowanego przepisu wynika więc, że:

- » po pierwsze, nie wolno umawiać się w sposób niedozwolony (np. tylko na premię za sukces),
- » po drugie, nie wolno pobierać wynagrodzenia za wykonywanie czynności niepotrzebnych i zbędnych z punktu widzenia interesu klienta,
- » po trzecie, czym innym są potrzeby klienta (z reguły prawnik lepiej od klienta wie, czego klient potrzebuje), a czym innym jego interes (z reguły to klient, a nie prawnik, decyduje, że w jego interesie leży na przykład żeby zapłacić za pomoc prawną więcej niż wartość przedmiotu sporu / wysokość grożącej mu kary, po to żeby uniknąć precedensowego niekorzystnego rozstrzygnięcia).

Odwołanie do interesu klienta w żadnym wypadku nie powinno być interpretowane w taki sposób, że wynagrodzenie wyższe niż wartość przedmiotu sporu jest bezwzględnie zakazane.

Określenie **czynników, które wpływają na wysokość wynagrodzenia prawnika**, ma znaczenie dla:

- » samego prawnika, który składa klientowi ofertę,
- » w razie sporu prawnika z klientem czy wynagrodzenie było wygórowane,
- » dla sędziego zasądzającego koszty zastępstwa procesowego (w niektórych jurysdykcjach),
- » w razie kwestionowania zasądzonych kosztów zastępstwa procesowego,

- » w postępowaniu dyscyplinarnym toczącym się przeciwko prawnikowi podejrzanemu o pobieranie zawyżonego wynagrodzenia.

Po dyskusji ustalono, że nie jest możliwe wymienienie wszystkich czynników, które wpływają na wysokość wynagrodzenia prawnika w sposób wyczerpujący, dlatego jeżeli modelowa zasada będzie zawierać długą listę tych czynników, to istnieje większe ryzyko, że klient, niezadowolony z wysokości ustalonego wynagrodzenia, będzie kwestionował dopuszczalność powoływania się przez prawnika na jakiegokolwiek inne okoliczności nie ujęte na liście. Z tego powodu ustalono, że § 4 modelowej zasady powinien być zwięzły, a obszerna lista czynników, które wpływają na wysokość wynagrodzenia prawnika zostanie zamieszczona w komentarzu do § 4.

W dalszej dyskusji zaobserwowano, że w ostatnich latach w istotny sposób zmieniły się oczekiwania klientów w zakresie ustalania wynagrodzenia prawników. **Klient chce znać koszt usługi prawnej z góry**¹, przynajmniej w przybliżeniu i nie wystarczy poinformować go tylko o stawce godzinowej, bez określania limitu godzin. Dotychczas w tradycyjnym modelu rozliczeń klient często kupował usługę „w ciemno”, a przed wygórowanym wynagrodzeniem, klienta chroniły zasady etyki powszechnie wymagające, aby wynagrodzenie było „rozsądne”. Koncepcja „rozsądnego wynagrodzenia” wywodzi się z prawa anglosaskiego i nastręcza nadal wielu trudności interpretacyjnych – pomimo, że wiele orzeczeń dyscyplinarnych we wszystkich jurysdykcjach dotyczy pobierania przez prawników wygórowanego wynagrodzenia. Koncepcja „rozsądnego wynagrodzenia” jest bowiem subiektywna: inna kwota będzie rozsądna za przeprowadzenie rozwodu zwykłego obywatela, a inna za rozwód bogatego celebryty – przy

¹ W Anglii i Walii Solicitors Regulation Authority rozważa nałożenie na kancelarie obowiązku opracowania stałego cennika typowych usług prawnych.

takim samym nakładzie pracy (w komentarzu do § 4 Modelowej zasady wynagradzania prawników wyraźnie wskazano, że możliwości finansowe klienta mogą być brane pod uwagę przy ustalaniu wysokości wynagrodzenia).

Dyskusja doprowadziła do wniosku, że istnieje niemożliwość do usunięcia sprzeczność pomiędzy określeniem z góry w precyzyjny sposób wynagrodzenia prawnika (poprzez wskazanie konkretnej kwoty albo formuły matematycznej, według której wynagrodzenie zostanie obliczone) a tradycyjnym wymogiem etycznym, aby wynagrodzenie było rozsądne i niewygórowane. Coraz częściej zdarza się bowiem, że klient kwestionuje ustaloną wcześniej wysokość wynagrodzenia i odmawia zapłaty powołując się na to, że wynagrodzenie jest wygórowane i nieadekwatne do nakładu pracy. Pogarsza to sytuację prawników, którzy nie tylko ponoszą ryzyko ekonomiczne prawidłowego skalkulowania nakładu pracy, lecz także nie mają pewności, czy ustalona wcześniej z klientem wysokość wynagrodzenia będzie wiążąca. Poszukując rozwiązania tej sprzeczności najpierw odrzucono pomysł, aby całkowicie zrezygnować z wymogu, aby wynagrodzenie było rozsądne – jako zbyt rewolucyjny. Następnie ustalono, że potrzebna jest taka regulacja, z której będzie wynikało, że wysokość wynagrodzenia ustalonego z klientem nie może być później przez klienta podważana.

Komisja CCBE ds. Modelowych Zasad Etyki przyjęła następującą treść projektu § 4 Modelowej zasady wynagradzania prawników:

O ile nie zostało osiągnięte porozumienie z klientem dotyczące kwoty wynagrodzenia albo metody jego ustalenia, wynagrodzenie prawnika powinno być określone z uwzględnieniem takich czynników jak trudność sprawy, niezbędny nakład pracy prawnika, doświadczenie i pozycja zawodowa prawnika, ważność sprawy dla klienta, pilność i natura świadczonych usług, wartość sprawy oraz innych, które mogą mieć znaczenie przy określaniu wynagrodzenia rozsądnego w danych okolicznościach.

Powyższy przepis daje pierwszeństwo ustaleniom pomiędzy prawnikiem a klientem co do wysokości wynagrodzenia zgodnie z zasadą swobody umów². Ustalone wynagrodzenie nie może być kwestionowane przez klienta jako nierozsądne (wygórowane) ponieważ wymóg etyczny, aby wynagrodzenie nie było wygórowane, pojawia się w drugiej kolejności i znajduje zastosowanie jeżeli wysokość wynagrodzenia nie została wcześniej ustalona. Takie sytuacje, kiedy wysokość wynagrodzenia nie została wcześniej ustalona, będą rzadkie – zważywszy na treść projektu § 2 Modelowej zasady wynagradzania prawników, zgodnie z którym:

² Zgodnie z § 1 projektu Modelowej zasady wynagradzania prawników „Jeżeli nic innego nie wynika z Regulacji, które mają zastosowanie, prawnik i jego klient mogą swobodnie określić wysokość wynagrodzenia prawnika, zasady rozliczania wydatków i innych kompensat – w zgodzie z zasadami określonymi w § 3”.

w momencie przyjmowania zlecenia, prawnik powinien poinformować klienta o zakresie usług, które będą świadczone oraz o zasadach, na podstawie których zostanie określona wysokość wynagrodzenia. Zaleca się, aby taka informacja została przekazana na piśmie lub w innej formie możliwej do odtworzenia, a także, aby była aktualizowana w miarę potrzeby³. Prawniki powinni także informować klienta o możliwości uzyskania nieodpłatnej pomocy prawnej, pomocy z urzędu lub pomocy objętej ubezpieczeniem ochrony prawnej – ilekroć takie możliwości istnieją.

Komisja CCBE ds. Modelowych Zasad Etyki przyjęła następującą treść komentarza do projektu § 5 Modelowej zasady wynagradzania prawników:

Następujące czynniki mogą być brane pod uwagę przy określaniu, jakie wynagrodzenie jest rozsądne w danych okolicznościach:

- » trudność i złożoność⁴ sprawy,
- » nakład pracy,
- » czas spędzony na wykonaniu zlecenia,
- » doświadczenie, reputację i pozycję zawodową prawnika⁵,
- » wagę sprawy dla klienta,
- » finansowe możliwości klienta,
- » specjalne wymagania klienta,
- » pilność i naturę świadczonych usług,
- » wartość sprawy,
- » nietypowy charakter sprawy,
- » ryzyko, które bierze na siebie prawnik podejmując się prowadzenia sprawy,
- » zakres obowiązków, które bierze na siebie prawnik,
- » utratę możliwości pracy dla innych klientów z powodu konfliktu interesów,
- » czy sprawa jest jednorazowa czy prawnik świadczy stałą pomoc prawną,
- » inne czynniki, które mogą być istotne w danych okolicznościach.

W dyskusji ustalono, żeby nie poszerzać listy czynników w komentarzu o „średnie wynagrodzenia pobierane przez innych podobnych prawników w podobnych sprawach”.

Postanowiono także nie zapisywać, że wysokość wynagrodzenia może zależeć od tego, czy jest pobierane z góry oraz czy jest rozłożone na raty – choć nie budzi żadnych wątpliwości, że można to brać pod uwagę. ◀

³ Austriacki adwokat ma obowiązek poinformować klienta jeżeli na skutek zwiększenia nakładu pracy wynagrodzenie wzrośnie o ponad 20%.

⁴ W dyskusji ustalono, że pod pojęciem „złożoności sprawy” należy także rozumieć objętość dokumentacji stworzonej przez prawnika.

⁵ W dyskusji podniesiono, że pojęcie „doświadczenie, reputację i pozycję zawodową prawnika” obejmuje także takie czynniki jak: unikalne umiejętności, zdolności i talenty prawnika, umiejętności retoryczne prawnika, umiejętność przekonywania innych i umiejętność wyboru optymalnej strategii postępowania.